

EVROPSKA KOMISIJA ZA LJUDSKA PRAVA

DRUGO VEĆE

Predstavka broj 20826/92

A i drugi protiv Danske

IZVEŠTAJ KOMISIJE

(usvojen 24. maja 1995)

SADRŽAJ

Stranica

I UVOD

(paragrafi 1-15)

A. Predstavka

(paragrafi 2-4)

B. Postupak

(paragrafi 5-10)

C. Aktuelni izveštaj

(paragrafi 11-15)

II UTVRĐIVANJE ČINJENICA

(paragrafi 16-71)

A. Posebne okolnosti ovog slučaja

(paragrafi 16-63)

a) Podnosioci predstavke

(paragrafi 16-25)

b) Uvod

(paragrafi 26-31)

c) Građanska parnica

(paragrafi 32-63)

B. Relevantni domaći zakoni

(paragrafi 64-71)

III MIŠLJENJE KOMISIJE

(paragrafi 72-112)

A. Predstavka proglašena prihvatljivom

(paragraf 72).....

B. Sporno pitanje

(paragraf 73).....

C. U pogledu člana 6. Konvencije

(paragrafi 74-110)

1) Period koji se uzim au razmatranje

(paragrafi 76-83).....

2) Opravdanost dužine postupka

(paragrafi 84-101).....

a) Složenost predmeta

(paragrafi 85-87).....

b) Ponašanje podnosioca predstavke

(paragrafi 88-93).....

c) Ponašanje administrativnih i sudskih vlasti

(paragrafi 94-101).....

3) Opšta procena predmeta

(paragrafi 102-110)

a) Podnosioci predstavke A do G/G1

(paragrafi 103-104).....

ZAKLJUČAK

(paragraf 105).....

b) Podnosioci predstavke K i L

(paragrafi 106-109).....

ZAKLJUČAK

(paragraf 110).....

D. Rekapitulacija

(paragrafi 11-112)

APENDIKS I: ODLUKA KOMISIJE O PRIHVATLJIVOSTI PREDSTAVKE

I UVOD

1. Sledi opšti pregled predmeta onako kako je on bio predočen Evropskoj komisiji za ljudska prava i postupka vođenog pred tom komisijom.

A. Predstavka

2. Podnosioci predstavke jesu, ili su bili, svi danski državljani, o kojima će se u daljem tekstu govoriti kao A do G/G1 i K do L. U postupku pred Komisijom podnosiocima predstavke zastupaju Dansko udruženje hemofiličara (Danmarks Bloderforening) i g. Tig Trir, advokat sa advokatskom kancelarijom u Kopenhagenu.

3. Predstavka je podneta protiv Kraljevine Danske. Vladu države-ugovornice zastupa njen agent, g. Laurids Mikelsen iz Ministarstva inostranih poslova.

4. Predmet se odnosi na dužinu trajanja postupka u rešavanju zahteva za nadoknadu štete između podnosilaca predstavke i Ministarstva zdravlja (Sundhedsministeriet), Nacionalnog odbora za zdravlje (Sundhedsstyrelsen), kompanije Novo-Nordisk Limitid i Nacionalnog instituta za serume (Statens Seruminstitut). Podnosioci predstavke smatraju da spor nije rešen u razumnom vremenskom roku i pozivaju se na član 6. stav 1. Konvencije.

B. Postupak

5. Predstavka je podneta 27. avgusta 1992. godine, a zavedena je 21. oktobra 1992. godine.

6. Dana 6. aprila 1994. Komisija (Drugo veće) odlučila je da Vladu države-ugovornice obavesti o prijemu predstavke i da pozove strane da podnesu pisane osvrte u pogledu prihvatljivosti i suštine same predstavke.

7. Vlada je svoj podnesak uputila 15. juna 1994. Podnesci podnosilaca predstavke upućeni su 10. oktobra 1994, pošto je prethodno dva puta bio produžen rok određen u tu svrhu.

8. Dana 30. novembra 1994. godine Komisija je proglasila predstavku prihvatljivom.

9. Tekst odluke Komisije o prihvatljivosti predstavke upućen je obema stranama 14. decembra 1994. godine i one su tom prilikom pozvane da podnesu nove informacije ili osvrte na suštinu predmeta, ukoliko to žele. Vlada je 20. i 30. januara, kao i 20. i 23. februara 1995. godine podnela nove informacije i osvrt. Podnosioci predstavke su nove informacije i osvrt podneli 20. januara i 20. februara, kao i 10. i 16. marta 1995. godine.

10. Pošto je proglasila predmet prihvatljivim, Komisija je, delujući u skladu sa članom 28. § 1(b) Konvencije sebe stavili na raspolaganje strankama u pogledu mogućnosti postizanja prijateljskog poravnanja. U svetlosti reakcije stranaka, Komisija je sada zaključila da nema osnova na kojima bi se takvo poravnanje moglo temeljiti.

C. Aktuelni izveštaj

11. Aktuelni izveštaj sačinila je Komisija (Drugo veće) u skladu sa članom 31. Konvencije i posle rasprave i glasanja uz prisustvo sledećih članova:

G. H. Danelius, Predsednik

G. C. A. Norgard

Gđa G. H. Tune

G. G. Jerunson

G. Z. Trehšel

G. Dž.-Č. Sojer

G. H. G. Šrmers

G. L. Lukaides

G. J.-K. Gojs

G. I. Kabral Bareto

G. H. Muha

G. D. Švabi

12. Tekst ovog izveštaja usvojen je 24. maja 1995. godine i sada je upućen Savetu ministara Saveta Evrope, u skladu sa članom 31. stav 2. Konvencije.

13. Svrha ovog izveštaja, u skladu sa članom 31. Konvencije jeste:

(i) da se utvrde činjenice, i

(ii) da se izrazi mišljenje o tome da li utvrđene činjenice ukazuju na to da je država-ugovornica prekršila svoje obaveze koje ima na osnovu Konvencije.

14. Odluka Komisije o prihvatljivosti predstavke priložena je kao apendiks I uz ovu presudu.

15. Integralni tekst podnesaka stranaka, zajedno sa dokumentima priloženima kao dokazni materijal, nalazi se u arhivi Komisije.

II UTVRĐIVANJE ČINJENICA

A. Posebne okolnosti ovog predmeta

a) Podnosioci predstavke

16. A je rođen 1975. godine. Živi u Sent Hedingu i studira poljoprivredu. Inficiran je virusom sindroma stečene imunodeficijencije (HIV) u periodu između 7. jula 1985. i 25. maja 1986. godine.

17. B je rođen 1950. godine i živi u Kverndrupu. Radio je kao mehaničar za elektronske uređaje do 1991. godine, kada mu je omogućeno rano penzionisanje iz zdravstvenih razloga (fortidsension). Zaražen je virusom HIV u periodu između 9. juna 1985. i 10. februara 1986. godine.

18. C je rođen 1958. godine. Zaražen je virusom HIV u periodu između 1. januara 1978. i 7. juna 1985. godine. Radio je kao mehaničar za elektronske uređaje do zime 1991/92. kada su se pojavili prvi simptomi sindroma stečene imunodeficijencije (AIDS-sida). Tada mu je omogućeno da se penzioniše iz zdravstvenih razloga sa nepotpunim radnim stažom. C je preminuo od side 14. septembra 1993. godine, a njegova udovica je podnosilac predstavke u njegovo ime.

19. D je rođen 1963. godine. Živi u Kopenhagenu. Inficiran je virusom HIV u periodu između 1. januara 1978. i 27. aprila 1985. godine.

20. E je rođen 1946. godine. Živi u Frederiksbergu. E je inficiran virusom HIV između 16. januara 1980. i 21. februara 1985. godine. Odlučio je da se povuče iz sudskog postupka u Danskoj 4. novembra 1993. godine.

21. F je rođen 1935. godine. Zaražen je virusom HIV u periodu između 3. januara 1980. i 6. marta 1985. godine. Prvi simptomi side pojavili su se 1988/89. godine. F je preminuo od side 9. septembra 1992. godine, a njegova udovica je podnosilac predstavke u njegovo ime.

22. G/G1 su roditelji hemofiličara rođenog 1941. godine. Njihov sin je bio inficiran virusom HIV u periodu između 10. maja 1986. i 26. marta 1987. godine. Simptomi side pojavili su se u junu 1992. godine i sin G/G1 preminuo je od tog oboljenja 9. avgusta 1992. godine.

23. K je udovica hemofiličara koji je rođen 1941. godine. Muž K zaražen je virusom HIV u periodu između 1. januara 1978. i 12. marta 1985. godine. Od petnaeste godine dobijao je penziju, a sida mu je dijagnostikovana 1987. godine. Muž K preminuo je od side 10. avgusta 1987. godine.

24. L je majka hemofiličara rođenog 1976. godine. Njen sin je zaražen virusom HIV u periodu između 1. januara 1978. i 17. oktobra 1985. godine. simptomi side pojavili su se 1985. godine i sin L preminuo je od side 27. avgusta 1986. godine.

25. Podnosioci predstavke A do F, sinovi G/G1 i L, kao i muž K često su dobijali transfuzije krvi u danskim bolnicama.

b) Uvod

26. Godine 1982. postalo je poznato da se sida, između ostalog, može preneti krvlju i upotrebom izvesnih krvnih proizvoda. Godine 1984. u Danskoj je formiran takozvani Odbor za krvne proizvode (bodproduktudvalg) a 1985. godine u tom odboru povelu se rasprava o pitanju pregleda krvi davalaca krvi kako bi se izbeglo korišćenje zaražene krvi. Posle daljih diskusija o ovoj temi Dansko udruženje hemofiličara je u martu 1985. godine zatražilo od ministra unutrašnjih poslova da uvede sistem termičke obrade krvnih proizvoda i pregleda donatorske krvi.

27. Ministar unutrašnjih poslova je 10. septembra 1985. godine zahtevao od Odbora za nacionalno zdravlje da, što je pre moguće, uspostavi kao zakonsku obavezu opšti zahtev za termičku obradu krvnih proizvoda i pregled donatorske krvi.

28. Zahtev za termičku obradu stupio je na snagu od 1. oktobra 1985. godine, a zahtev za pregledom donatorske krvi od 1. januara 1986. godine. Međutim, u izvesnim okolnostima i dalje je bilo moguće koristiti nepregledane krvne proizvode. Dana 11. novembra 1987. godine Odbor za nacionalno zdravlje dobio je izveštaj iz Nacionalne univerzitetske bolnice o mogućnosti infekcije virusom HIV izazvane nepregledanim krvnim proizvodima. Odbor za nacionalno zdravlje je 13. novembra 1987. godine obavestio danske proizvođače krvnih proizvoda da smesta moraju povući sve nepregledane krvne proizvode.

29. U međuvremenu je Dansko udruženje hemofiličara sačinilo izveštaj iz aprila 1987. godine u kome je navedeno da je oko 90 hemofiličara zaraženo virusom HIV. Udruženje je sada zatražilo od Parlamenta (Folketinget) da donese odgovarajući zakon na osnovu koga će se svim na taj način oštećenim licima isplatiti svota *ex gratia* od 450.000 danskih kruna ili više na ime naknade.

30. U skladu sa izvršnom uredbom (bekendtgørelse) od 2. septembra 1987. godine Ministar unutrašnjih poslova ovlašćen je da dodeli *ex gratia* nadoknadu u iznosu od 100.000 danskih kruna (DKK) hemofiličarima koji su postali pozitivni na virus HIV zbog toga što su kroz transfuziju primili zaraženu krv. Dansko udruženje hemofiličara je u pismu koje je 15. oktobra 1987. godine uputilo parlamentarnom Odboru za zdravlje (Folketingets Sundhedsudvalg) kritikovalo ovu meru. Uredbom od 14. juna 1988. ova *ex gratia* nadoknada uvećana je na 250.000 DKK i sada je bilo moguće da je dobiju i srodnici u određenom stepenu. Konačno, na osnovu uredbe od 19. novembra 1992. ta naknada je povećana na 750.000 DKK. Ovaj iznos je bio i biće dodeljivan hemofiličarima za koje se utvrdi da su inficirani virusom HIV pošto su u danskim bolnicama primili krvne proizvode i drugim HIV pozitivnim licima za koje postoji najveća verovatnoća da su inficirani transfuzijama krvi u danskim bolnicama. U izvesnim okolnostima ova *ex gratia* nadoknada može se isplatiti naslednicima tih lica. Podnosioci predstavke A do E i K dobili su po 750.000 DKK. F je dobio 250.000 DKK pre no što je 9. septembra 1992. preminuo. Njegova udovica je dobila preostalih 500.000 DKK. Sin podnosilaca

predstavke G/G1 dobio je 250.000 DKK pre no što je preminuo 9. avgusta 1992. godine. Budući da on nije imao nijednog nasljednika prvog naslednog reda (livsarvinger) preostalih 500.000 DKK nije isplaćeno. Sin podnosioca predstavke L nije uopšte dobio novac budući da je preminuo pre 2. septembra 1987. godine. Ni on nije ostavio decu kao naslednike prvog naslednog reda.

31. Posle rasprave u Parlamentu u vezi sa gore pomenutim *ex gratia* isplatama naknade od Vlade je zatraženo da preduzme korake kako bi razjasnila okolnosti u vezi sa korišćenjem nepregledanih krvnih proizvoda od trenutka kada je 1. januara 1986. godine zakonski uvedena obaveza pregledanja svih krvnih proizvoda (videti gore navedeni paragraf 28). Obavljena je sudska istraga i rezultati te istrage prezentirani su javnosti u maju 1988. godine. Na temelju tih nalaza Ministarstvo zdravlja je otvorilo zvaničnu istragu, 2. jula 1988, protiv sedam zvaničnika, a poveden je i krivični postupak protiv jednog proizvođača krvnih proizvoda. Presudom od 29. novembra 1989. godine ovaj proizvođač je oglašen krivim za kršenje Zakona o medikamentima i osuđen da plati globu od 15.000 DKK.

c) Građanska parnica

32. Dana 14. decembra 1987. godine Dansko udruženje hemofiličara povelu je građansku parnicu pred Visokim sudom Istočne Danske (Ostre Landstret) protiv Ministarstva unutrašnjih poslova (kasnije promenjeno u Ministarstvo zdravlja, u daljem tekstu tuženi 1), Odbora za nacionalno zdrave (u daljem tekstu tuženi 2), kompanije Novo-Nordisk Limitid (tuženi 3) i Nacionalnog instituta za serume (tuženi 4). Tužene 1, 2 i 4 zastupao je Vladin pravni zastupnik (kammeradvokaten) dok je tuženi 3 angažovao drugog advokata kao svog pravnog zastupnika. U pismenu Danskog udruženja hemofiličara tvrdilo se da su tuženi postupili neopravdano i neodgovorno prema članovima Udruženja tako što su doprineli upotrebi proizvoda koji su mogli da sadrže virus HIV, i posle 1. januara 1986. godine. Udruženje je stoga zahtevalo da se tuženima naloži da priznaju kako snose odgovornost za štetu, nanetu zajednički i pojedinačno, svim članovima Udruženja koje ih tuži, a u čijim su organizmima nađena antitela na HIV posle upotrebe krvnih proizvoda što ih je isporučila kompanija Novo Nordisk Limitid i/ili Nacionalni institut za serume. Ovaj predmet je zaveden u Visokom sudu pod brojem O.L. III nr. 364/1987.

33. Na prvom ročištu u ovom predmetu, 18. februara 1988. godine, tuženi su podneli svoje odgovore (svarskrift) u kome su prvenstveno tražili da se odbace zahtevi tužilaca ili da se, alternativno, presudi u njihovu korist. Jedan od razloga na kojima se temeljio zahtev za odbacivanje bio je stav da udruženje, po mišljenju tuženih, ne može da deluje u ime svojih članova. Tuženi su smatrali da tužbu treba dopustiti samo ukoliko Udruženje deluje kao punomoćnik (mandatar) svojih članova. Sem toga, tuženi su zahtevali odlaganje procesa do ishoda gore pomenute sudske istrage (paragraf 31) posle čega bi bili u mogućnosti da daju detaljniji odgovor.

34. Sud je odlučio da odloži dalji proces do 7. aprila 1988. godine. Tog dana, 7. aprila, suđenje je ponovo odloženo i novo je zakazano za 5. maj 1988. godine, jer se još uvek čekao ishod sudske istrage čiji je rezultat postao poznat tokom maja 1988. Na narednom

ročištu 15. avgusta 1988. godine tuženi nisu izneli nikakva nova razmatranja, ali su zahtevali da se njihov zahtev za odbacivanje tužbe odvojeno razmotri. Udruženje je zatražilo dozvolu da podnese pisane komentare u vezi sa ovom tačkom i Sud je, u skladu s tim, odložio raspravu do 8. septembra 1988. godine.

35. Na ročištu održanom 8. septembra 1988. godine Udruženje je zatražilo od Suda da odbaci zahtev tuženih za izdvojeno razmatranje zahteva za odbacivanje tužbe. Udruženje je pored toga istaklo da ono sada deluje kao punomoćnik (mandatar) jednog svog člana koji želi da ostane anonimn. Udruženje je takođe naglasilo da ima nezavisni pravni interes, u ime svih svojih članova, za to da Sud donese odluku o tome mogu li tuženi biti smatrani odgovornima vis-à-vis onih njegovih članova koji su posle određenog datuma inficirani virusom HIV. Slučaj je ponovo odložen do 10. novembra 1988. godine, kako bi se tuženima omogućilo da podnesu pisane odgovore u kojima će precizirati svoje stavove.

36. Na narednom ročištu 10. novembra 1988. godine tuženi su ostali pri svome zahtevu za odbacivanje tužbe. Oni su, međutim, izrazili spremnost da iznova razmotre celo pitanje pod uslovom da se Udruženje saglasi da se čitav predmet može tretirati kao predmet koji se tiče jednog člana Udruženja koji je sada konkretno pomenut, pa će moći da se traži naknada za specifičan gubitak koji je on navodno pretrpeo zbog delovanja tuženih. U skladu sa tim zahtevima Sud je pozvao stranke da prisustvuju preliminarnoj sudskoj raspravi u skladu sa članom 355. Zakona o sprovođenju pravde (retsplejeloven) kako bi sva ta pitanja bila razjašnjena. Ročište je zakazano za 9. februar 1989. godine, ali predstavnik Udruženja nije mogao da mu prisustvuje zbog toga što je bio bolestan tokom decembra 1988. i januara 1989. godine. Dana 2. marta 1989. godine Sud je u konsultacijama sa strankama, odredio da će preliminarna rasprava u skladu sa članom 355. Zakona o sprovođenju pravde biti održana 18. maja 1989. godine.

37. Tokom sudske rasprave tog dana pravni zastupnik Udruženja je pristao da sa Udruženjem i njegovim članovima razmotri da li se mogu identifikovati pojedinačni članovi, kako bi se mogli podneti specifični zahtevi za odštetu. Predmet je u tu svrhu odložen do 28. septembra 1989. godine.

38. Dana 28. septembra 1989. Udruženje je zahtevalo odlaganje od osam nedelja. Još nije bilo razjašnjeno pomenuto pitanje identifikovanja pojedinačnih članova. Sud je udovoljio tom zahtevu i odložio predmet do 23. novembra 1989. godine. Predsedavajući sudija je, međutim, zahtevao da pitanje formalnosti bude rešeno, imajući na umu raspravu vođenu 18. maja 1989. godine.

39. Na potonjem zasedanju Suda 23. novembra 1989. godine Udruženje je saopštilo da deluje kao punomoćnik (mandatar) sedam pojedinačnih članova (podnosioci predstavke A do C i sin G/G1) koji su se sada udružili u ovom predmetu. U svom pisanom podnesku upućenom istog dana advokat tužilaca je naveo sledeće:

(prevod)

“U vezi sa zasedanjem suda od 18. maja 1989. godine kojom prilikom su se stranke saglaskile da se Dansko udruženje hemofiličara pojavljuje kao punomoćnik

(mandatar) onih članova Udruženja koji su inficirani virusom HIV posle 1. januara 1985. godine i da je obezbeđena takva identifikacija tužilaca koja će ipak zaštititi njihov identitet od obelodanjivanja u javnosti, bilo gde drugde sem na ovom sudu, obaveštavam Sud da su se sledeći tužioci udružili u ovom predmetu (sledi navođenje imena podnosilaca predstavke A do F i sina G/G1)...”

40. Rasprava je potom odložena do 18. januara 1990. godine kako bi se tuženima omogućilo da podnesu svoje konačne odgovore. Dana 18. januara 1990. godine Sud je odobrio još jedno odlaganje, do 22. marta 1990.

41. Na sudskom ročištu održanom 22. marta 1990. godine tužbi su se pridružila još četvorica tužilaca, uključujući i podnosioca predstavke K i L. Slučaj je još jednom odložen, do 17. maja 1990. godine, do kada je trebalo da stignu konačni odgovori tuženih.

42. Dana 17. maja 1990. godine slučaj je odložen do 21. juna 1990. godine kako bi tužioci mogli da razmotre određene dokumente. Dana 21. juna 1990. tužioci su predočili još 21 dokument te je zbog toga došlo do novog odlaganja, do 23. avgusta 1990. godine, kako bi tuženi mogli da dostave svoje stavove o tim dokumentima. Tog dana je ponovo došlo do odlaganja do 27. septembra 1990. godine, u iščekivanju stavova i komentara tuženih.

43. Na ročištu 27. septembra 1990. godine tužioci su se složili sa tuženim 3 da treba pribaviti i mišljenje medicinskog veštaka. Sem toga, oni su predočili da će i sami podneti relevantne dokumente u tom smislu. Slučaj je ponovo odložen do 25. oktobra 1990. godine, očigledno zbog toga što se čekalo mišljenje drugih tuženih o ovom pitanju. Dana 25. oktobra 1990. godine slučaj je odložen ponovo, do 29. novembra 1990. budući da tuženi 1, 2 i 4 još nisu odgovorili na pitanje u vezi sa pribavljanjem mišljenja medicinskog veštaka.

44. Pitanje je rešeno 29. novembra 1990. godine kada su stranke postigle saglasnost o pribavljanju mišljenja medicinskog veštaka. Predmet je ponovo odložen do 21. februara 1991. godine, da bi tada bio još jednom odložen, do 4. aprila 1991. godine, zbog toga što su tuženi bili u procesu pripreme novih medicinskih dokaza u vezi sa šest novih tužilaca za koje se očekivalo da se pojave.

45. Sud je 4. aprila, 16. maja i 6. juna 1991. godine doneo odluke o daljim odlaganjima budući da su stranke očigledno još uvek razmatrale proceduralna pitanja u pogledu pribavljanja mišljenja medicinskog veštaka. Dana 8. avgusta 1991. godine održano je novo prethodno ročište u skladu sa članom 355. Zakona o sprovođenju pravde. Tužioci su izneli predlog u pogledu pribavljanja mišljenja medicinskog veštaka, dok su tuženi 1, 2 i 4 zahtevali novo odlaganje da bi dalje razmatrali ovo pitanje. Predmet je odložen do 12. septembra 1991. godine kada su stranke obavestile Sud da su sada postigle sporazum o proceduralnim pitanjima u pogledu pribavljanja mišljenja medicinskog veštaka. Sud je još jednom odložio suđenje do 7. novembra 1991. godine, kako bi stranke mogle da postupe po dogovoru. Iz tih razloga predmet je odlagan i 19. decembra 1991. godine, a potom 20. februara, 12. marta i 4. juna 1992. godine.

46. Dana 6. avgusta 1992. stranke su obavestile Sud da su se saglasile o tome koja lica mogu biti imenovana za veštake, kao i da su postigle dogovor o pitanjima o kojima veštaci treba da iznesu svoje mišljenje. Sud je potom imenovao veštake kako je to traženo i odložio je raspravu do 10. decembra 1992. godine, u kom roku je trebalo da stigne i mišljenje veštaka.

47. Sin podnosioca predstavke G/G1 preminuo je 9. avgusta 1992. godine. Podnosilac predstavke F preminuo je 9. septembra 1992. Tog dana Visoki sud je obavešten da je podneta predstavka Evropskoj komisiji za ljudska prava u kojoj su se zastupnici tužilaca (u ovoj građanskoj parnici) pozvali na član 6. stav 1. Konvencije u vezi sa dužinom postupka. Sem toga, očigledno je da su iskrslili i neki dodatni problemi u vezi sa materijalom koji je trebalo poslati imenovanim veštacima na procenu.

48. U svetlosti svega ovoga predsedavajući sudija je 13. oktobra 1992. godine odlučio da u zapisnik bude uneto sledeće:

(prevod)

“Predsedavajući sudija je konstatovao da je u pripremnjoj fazi parničnog postupka, sve do sada, predmet odlagan svaki put u skladu sa zahtevima koje su zajednički iznosili pravni zastupnici stranaka, s tim što je najnovije odlaganje bilo od 6. avgusta 1992. do 10. decembra 1992., do kada je trebalo da stigne mišljenje medicinskih veštaka.

Predsedavajući sudija je pozvao zastupnike tuženih da što pre dostave odgovor na podnesak (zastupnika tužilaca) od 9. septembra 1992. Sudu i zastupnicima (tužilaca) pre 1. novembra 1992.

Predsedavajući sudija dodaje da svi dodatni dokazni predmeti koji bi eventualno mogli biti predočeni veštacima prvo treba da budu predočeni na sudu”.

49. Usled svih navedenih događaja 11. novembra 1992. godine održan je sastanak između ministra zdravlja i predstavnika stranaka; tom prilikom su razmotrene mogućnosti ubrzanja toka celog predmeta. Tuženi su tvrdili da, mada je svrha parničnog postupka po njihovom mišljenju bila naknada štete, tužioci još nisu predočili nikakav konkretan zahtev u tom smislu. Tužioci su tvrdili da svrha ove parnice nije samo naplata štete, već i utvrđivanje odgovornosti za navodne presteupe.

50. Na sledećem ročištu 10. decembra 1992. stranke su se složile da se predmet odloži budući da još nije pribavljeno mišljenje veštaka. Postupak je odložen do 11. februara 1993.

51. Mišljenje medicinskih veštaka pribavljeno je 17. decembra 1992. godine i posle toga su stranke započele diskusiju o postavljanju dodatnih pitanja veštacima. Na ročištu 11. februara 1993. postupak je ponovo odložen do 18. marta 1993, kako bi se strankama omogućilo da iznesu svoje mišljenje o toj temi.

52. Iz sudskog zapisnika sa ročišta 18. marta 1993. godine vidi se da stranke još nisu postigle dogovor o pitanju pribavljanja dodatnih odgovora od medicinskih veštaka. U zapisniku stoji:

(prevod)

“(Pravni zastupnik tuženih 1, 2 i 4) podsetio je da ministar zdravlja želi da se ovaj postupak okonča što je pre moguće.

Predsedavajući sudija je ponovio ono što je dodatno uneto u sudski zapisnik od 13. oktobra 1992. godine, to jest da je proces u pripremnoj fazi do sada bio odlagan svaki put u skladu sa zahtevima koje su zajednički postavljali zastupnici stranaka i pritom je (on) dodao da su u građanskoj parnici upravo su parničari ti koji snose odgovornost za brzinu rešavanja predmeta.

U skladu sa zajedničkim zahtevom parničara postupak je odložen dok ne bude okončana njihova dalja diskusija o formulisanju dodatnih pitanja koja treba postaviti veštacima, s tim što su se stranke složile da u sadašnjoj fazi nema potrebe za prethodnim ročištem u skladu sa članom 355. Zakona o sprovođenju pravde”.

53. Postupak je odložen do 1. aprila 1993. godine, kada su stranke obavestile Sud o dodatnim pitanjima koja treba postaviti medicinskim veštacima. Tada je postupak odložen do 13. maja 1993. godine, do kada je trebalo da stignu dodatna mišljenja veštaka. Tog datuma predmet je odložen do 17. juna 1993. godine, budući da mišljenja veštaka još nisu stigla.

54. Na ročištu održanom 17. juna 1993. godine tužioci su podneli preliminarni zahtev za naknadu štete u iznosu od po 1.000.000 danskih kruna (DKK) za podnosiocima predstavke od A do F i za sina G/G1. Sem toga, za podnosioca predstavke K tražena je naknada štete od 750.000 DKK. Nikakav preliminarni zahtev za naknadu štete nije istaknut u vezi sa podnosiocem predstavke L. Postupak je potom odložen do 2. septembra 1993. godine, budući da dodatno mišljenje veštaka još nije stiglo. Tog dana stranke su se saglasile da zahtevaju novo odlaganje do 4. novembra 1993. godine, budući da mišljenje veštaka još nije stiglo i Sud je udovoljio tom njihovom zahtevu. Deo I dodatnog mišljenja veštaka stigao je 9. septembra 1993.

55. Podnosilac predstavke C preminuo je 14. septembra 1993.

56. Deo II dodatnog izveštaja veštaka stigao je 22. oktobra 1993.

57. Na narednom sudskom ročištu održanom 4. novembra 1993. sedam tužilaca (podnosioci predstavke A do D, F, sin G/G1 i K) izneli su konkretne zahteve za naknadu štete. Podnosilac predstavke L nije zahtevao naknadu štete, a podnosilac predstavke E je saopštio da se povlači iz celog predmeta. Tužioci su zahtevali naknadu štete na ime nesposobnosti za rad, medicinske invalidnosti, gubitka lica koje ih je izdržavalo i pogrebnih troškova u ukupnoj vrednosti do 1.090.000 DKK. Tokom dva sudska ročišta održana 16. decembra 1993. i 13. januara 1994. predloženi su novi dokumenti koji su bili relevantni za pitanje štete. Na zahtev tuženih razmotreno je i da li potraživanja tužilaca

treba predočiti Odboru za povrede na radu (Arbejdsskadestyrelsen), radi procene. Dogovoreno je, međutim, da se to ipak ne uradi.

58. Na sudskom ročištu održanom 3. marta 1994. godine u skladu sa članom 355. Zakona o sprovođenju pravde razmotreno je pitanje utvrđivanja datuma za glavnu raspravu. U konsultacijama sa strankama Visoki sud je odredio datume za glavnu raspravu od 24. oktobra do 22. novembra 1992. godine. Docnije je to izmenjeno na zahtev podnosilaca predstavke tako da je određen vremenski period od 28. novembra 1994. do 17. januara 1995. godine. Dalji postupak je do tada odložen.

59. Prvo ročište i glavna rasprava održani su u utvrđenom vremenu. Ostali tužioci odustali su od svih tužbi protiv Nacionalnog instituta za serume (tuženi 4). Sem toga, podnosioci predstavke B do D, F i L odustali su od tužbi protiv Kompanije Novo-Nordisk Limitid (tuženi 3). Uz sve te promene podnosioci predstavke, sa izuzetkom E koji se povukao iz predmeta, ostali su pri stavu da su se tuženi ponašali nemarno i da su zbog toga vinovnici infekcija virusom HIV. Sem toga, tužioci su ostali pri stavu da tuženi treba da plate odštetu. Tužioci su zahtevali odštete u iznosima koji su se kretali od 24.630,24 DKK do 1.090.000 DKK. L nije tražio isplatu odštete.

60. Presudom od 14. februara 1995. godine Visoki sud u Istočnoj Danskoj odbacio je sve preostale tužbene zahteve protiv kompanije Novo-Nordisk Limitid. Sud je, međutim, zaključio da su se Ministarstvo zdravlja i Odbor za nacionalno zdravlje (tuženi 1 i 2) zaista ponašali nemarno tokom određenog vremenskog perioda, ali je time bio pogođen samo sin G/G1. Shodno tome, odbačeni su svi zahtevi za naplatu štete sem zahteva koji je bio podnet u ime sina G/G1. Taj zahtev za isplatu 24.630,24 DKK smanjen je na pravičnoj osnovi do iznosa od 18.718,24 DKK plus kamata koja je tekla od 17. juna 1993. godine, dakle od datuma kada je prvi put podnet zahtev za naplatu odštete (videti gore navedeni paragraf 54).

61. Posle izricanja navedene presude Visokog suda Istočne Danske parlament je raspravljao o političkim posledicama te presude. Ministar zdravlja je 22. februara 1995. godine izdao sledeće saopštenje za štampu:

(prevod)

“Političke posledice građanske parnice koju su povelili hemofiličari tražeći isplatu novčane nadoknade

Danas je ministar zdravlja, gđa Ivona Herlev Andersen završila razgovore sa predstavnicima parlamentarnih stranaka u vezi sa političkim posledicama građanske parnice koju su povelili hemofiličari tražeći da im se isplati nadoknada štete i rezultat tih razgovora je sledeći:

Parlamentarne stranke i Vlada saosećaju sa hemofiličarima koji su se zarazili virusom HIV i žale zbog teške tragedije koja je pogodila 89 hemofiličara koji su krajem 70-ih godina i tokom narednih nekoliko godina zaraženi virusom HIV preko krvnih preparata, u vreme dok još nije bilo dovoljno znanja o načinu na koji se ta

infekcija prenosi, niti su na raspolaganju stajali adekvatni metodi njenog sprečavanja.

Parlamentarne stranke i Vlada priznaju da aranžmani i mere preduzimani tokom 1985. i 1986. godine u nekim svojim tačkama moraju biti okarakterisani kao nedovoljni, na osnovu znanja kojim danas raspolažemo; i stranke i Vlada izražavaju žaljenje zbog toga.

Parlamentarne stranke i Vlada poštuju činjenicu da je Visoki sud Istočne Danske u svojoj presudi o tužbenom zahtevu za naknadu štete izrazio saglasnost sa vlastima u tom smislu da one nisu postupile nemarno kada nisu tražile termičku obradu krvnih preparata do 1. oktobra 1985. godine, odnosno kada nisu tražile da se detaljno pregleda sva krv davalaca do 1. januara 1986. godine.

Parlamentarne stranke i vlada smatraju svojom moralnom dužnošću da pokažu veliku elastičnost radi postizanja politički prihvatljivog rešenja situacije u vezi sa 89 hemofiličara koji su zaraženi virusom HIV.

Parlamentarne stranke i Vlada smatraju da ukupna nadoknada koja je dosad već data hemofiličarima zaraženim virusom HIV i rođacima koji su ih nasledili predstavlja jasan izraz saosećanja parlamentarnih stranaka prema izuzetno teškoj situaciji u kojoj su se našli svi hemofiličari zaraženi virusom HIV.

U želji da pruže još jedan doprinos humanom rešenju problema, parlamentarne stranke i Vlada saglasne su sa inicijativom da se što je pre moguće formira fond ukupne vrednosti 20 miliona DKK kojim će, u određenim okvirima, upravljanja Dansko udruženje hemofiličara. Ova inicijativa ima za cilj da se obezbedi da se na bolji način zadovoljavaju posebne i individualne potrebe hemofiličara - kako danas, tako i u budućnosti - svakako bolje nego što je to dosad bilo omogućeno isplatom naknade štete. Sem toga, Vlada će čim bude moguće - zahvaljujući specijalnim zakonskim propisima - inicirati shemu zdravstvenog osiguranja koja bi trebalo da obuhvati širok spektar lekova i da omogući lakši pristup kompenzacijama nego što je to slučaj sa postojećim zakonom o odgovornosti proizvođača za štetu nastalu od proizvoda.

Konačno, Vlada će pokrenuti inicijativu da Danskom udruženju hemofiličara ponudi da bude zastupljeno u Odboru za krvne proizvode Odbora za nacionalno zdravlje. Odbor za krvne proizvode između ostalog ima zadatak da predlaže mere kojima će se omogućiti najbolje moguće korišćenje krvi davalaca i da obezbedi najviši stepen nacionalne samodovoljnosti u pogledu krvnih proizvoda.

Ovo saopštenje parlamentarnih stranaka i Vlade danas je dostavljeno i Danskom udruženju hemofiličara”.

62. Dana 15. marta 1995. Dansko udruženje hemofiličara izdalo je sledeće saopštenje za štampu:

(prevod)

“Uprkos činjenici da Dansko udruženje hemofiličara ne sme odustati od kritike na račun presude Visokog suda Istočne Danske, Odbor ovog udruženja odlučio je da odustane od predloga da se na presudu tog suda uloži žalba Vrhovnom sudu (Hojesteret).

Ova odluka se temelji na saopštenju parlamenta i Vlade od 22. februara 1995. godine, u kome je izraženo žaljenje zbog svih okolnosti na kojima se ovaj predmet zasniva. U isto vreme, najavljen je izvestan broj inicijativa namenjenih hemofiličarima inficiranim virusom HIV i Udruženju, koje će ublažiti neke od posledica celog ovog slučaja za našu grupu, a obećano je i da će biti uspostavljeni neki aranžmani, uključujući tu i novu shemu zdravstvenog osiguranja, koji bi mogli poboljšati položaj pacijenata u budućnosti.

Udruženje pretpostavlja da ovo saopštenje koje su jednoglasno utanačili parlament i Vlada predstavlja istinski neuobičajeni korak koji treba sagledavati upravo u tom svetlu i uz dužnu pažnju prema razlozima i namerama koje su Vlada i parlament želeli da izraze. Samim tim, Udruženje zaključuje da je ovo saopštenje dovoljna osnova za zahtev da se započeti proces okonča. To je, uostalom, udruženje od samog početka istinski želelo, uvereno da brzo okončanje procesa najviše odgovara kako ljudskim razlozima, tako i nedovoljnim resursima kojima samo Udruženje raspolaže. Zato se Udruženje od početka zalagalo za brzo i časno rešenje ovog problema.

Udruženje ipak želi da naglasi kako bi bilo adekvatnije da je formulacija kojom se izražava javno žaljenje sadržala i neposrednije priznanje činjenice da u periodu od 1984. do 1986. godine nije bilo adekvatnog tretmana rizika od infekcije hemofiličara virusom HIV. Sem toga, bilo bi bolje da su formulacije i saopštenja na bolji način odrazile i presudu Visokog suda, uključujući tu činjenicu da su sudije zaključile kako država u jednom od navedenih slučajeva snosi odgovornost.

Bar tri od osam tužilaca koliko ih je Udruženje zastupalo smatraju da nema osnova za okončanje parničnog postupka i zato su odlučili da ulože žalbu na presudu Vrhovnom sudu, uprkos preporukama Udruženja.

Iako bi Udruženje više volelo da je čitav slučaj mogao već sada da bude okončan, Odbor Udruženja poštuje taj izbor tužilaca, ali usled svega što je ovde rečeno Udruženje više neće delovati kao predstavnik onih hemofiličara koji su odlučili da ipak upute žalbu Vrhovnom sudu.

Udruženje konstatuje da u saopštenju za javnost nije pomenuta predstavka koja je upućena Evropskoj komisiji za ljudska prava u Strazburu i proces koji je na osnovu te predstavke pokrenut, a koji sada miruje, do ishoda ovog postupka. Isto tako, nije izraženo ni žaljenje zbog neopravdano dugog sudskog postupka - postupka koji je trajao više od sedam godina. Udruženje zaključuje da to i dalje predstavlja povredu ljudskih prava hemofiličara. Zato ostaje pri zahtevu za zaštitu ljudskih prava”.

63. Podnosioci predstavke A, B i K uložili su Vrhovnom sudu žalbu na odluku Visokog suda. Žalbeni postupak još nije okončan. Kada je reč o podnosiocima predstavke C, D, F, G/G1 i L za njih je postupak okončan presudom Visokog suda Istočne Danske 14. februara 1995. godine.

B. Relevantno domaće pravo

64. U građanskim parnicama Sud deluje u skladu sa zahtevima parničara. Građanski postupak započinje jedna od stranaka koja nadležnom sudu podnosi tužbeni zahtev (videti član 348. Zakona o sprovođenju pravde). Neke parnice, kao što je ova, vode se pred Visokim sudom kao sudom u prvoj instanci (videti članove 224. do 226. Zakona o sprovođenju pravde). Smatra se da je parnični postupak započet onog trenutka kada Sud dobije tužbeni zahtev. Sud je odgovoran da postupi po tom zahtevu. Postupak se potom deli na dva dela - pripremna faza i faza glavnog pretresa.

65. Postoje dva vida postupka koji se mogu primeniti u pripremljnoj fazi. U skladu sa članom 351. Zakona o sprovođenju pravde, priprema predmeta može se odvijati tako što će se stranke pojavljivati na preliminarnom ročištu bilo lično, bilo preko svog zastupnika koji je ovlašćen da deluje u njihovo ime. To se naziva usmenom pripremom. Stranke podnose zahteve i odgovore na zahteve za vreme sudskog zasedanja u toj pripremljnoj fazi. U skladu sa članom 352. Zakona o sprovođenju pravde Sud može odlučiti da se pripremljna faza odvija bez pojavljivanja stranaka na sudu tokom preliminarnog (pripremljnog) ročišta. To se onda naziva pismenim postupkom pripreme. U slučaju pismene pripreme stranke upućuju svoje zahteve i odgovore Sudu koji prima i zavodi sve dokumente i stara se za to da suparnička stranka dobije primerak svakog podneska.

66. Svrha pripremljne faze jeste utvrđivanje činjenica i pravnih pitanja karakterističnih za dati predmet, kako bi se stvari raspravile na najbolji mogući način i kako bi se utvrdilo oko čega se stranke tačno spore.

67. Pored normalnog pripremljnog ročišta u pripremljnoj fazi Sud može održati i preliminarna ročišta u skladu sa članom 355. Zakona o sprovođenju pravde. Sud može pozvati stranke na takvo preliminarno ročište kako bi u dovoljnoj meri razjasnio razmere dokaznih predmeta i svih spornih tačaka na način koji Sud smatra najefikasnijim. Na takvim preliminarnim ročištima Sud takođe može odlučivati o sporovima između stranaka u vezi sa pripremom i stvarnom organizacijom postupka u glavnoj raspravi.

68. Prema Zakonu o sprovođenju pravde, stranke u građanskoj parnici nadležne su za suštinu predmeta, to jest za probleme koje Sud treba da razmatra. S druge strane, Sud ima konačnu nadležnost kada je reč o sudskom postupku. Ukoliko dođe do zastoja u postupku potrebno je da postoje opravdani (razumni) osnovi za takav zastoj. Odgovarajuća odredba člana 345. Zakona o sprovođenju pravde glasi:

(prevod)

“Sud može odložiti postupak, ukoliko zaključi da je to pogodno i kako bi sačekao neku administrativnu ili pravnu odluku koja bi mogla uticati na ishod ovog

predmeta. Sud će što je pre moguće obavestiti stranke u sporu o zastoju u postupku”.

69. Prema tome, za zastoj u postupku potrebno je da Sud utvrdi da je takav korak pogodan. Postupak može, na primer, biti zaustavljen da bi stranke u sporu predočile dokaze koji su od značaja za slučaj, da bi se obavili pregovori o prijateljskom poravnanju, da bi pribavile mišljenje veštaka, da bi se razjasnili stavovi stranaka itd. Sem toga, postupak će po pravilu biti odložen (zaustavljen) ukoliko jedna od stranaka podnese neki zahtev, kako bi se drugoj strani omogućilo da odgovori na taj zahtev. Uobičajeno je da dođe do takvog zastoja u postupku kada je podneto mišljenje veštaka, što omogućuje strankama da razmotre rezultat mišljenja veštaka i da odluče da li to mišljenje nalaže postavljanje novih pitanja veštaku.

70. U građanskim parnicama stranke su te koje razjašnjavaju predmet spora i sam postupak se odvija kroz jedan vid pregovora među strankama. Stranke odlučuju o pitanjima koja će sud razmatrati, i stranke su te koje sudu predočavaju dokazni materijal. Kao polazište se uzima to što stranke same odlučuju o tome koliko će mnogo ili koliko malo predočiti sudu na razmatranje. Sud se stara za to da postupak neprestano napreduje i da se ne dopusti da predmet bude zanemaren. Sud interveniše u onim situacijama u kojima jedna od stranaka izražava sumnju u pogledu zastoja u postupku, ili onda kada Sud smatra da zastoj ne služi nikakvoj racionalnoj svrsi. Završetak pripreme predmeta i utvrđivanje datuma početka glavne rasprave podrazumeva ograničavanje mogućnosti za dostavljanje novih materijala sudu (videti članove 357. i 363. Zakona o sprovođenju pravde).

71. Po završetku pripreme predmeta sud je taj koji određuje datum održavanja prvog ročišta glavne rasprave (član 356, alineja 2, Zakona o sprovođenju pravde). Sud može naći za shodno da u tu svrhu pozove stranke.

III MIŠLJENJE KOMISIJE

A. Proglašenje prihvatljivosti predstavke

72. Komisija je proglasila prihvatljivom predstavku koju su podnosioci uputili zbog toga što odluka u njihovom predmetu nije doneta u razumnom vremenskom roku.

B. Sporno pitanje

73. Prema tome, jedino sporno pitanje jeste da li je dužina postupka bila takva da je premašila “razuman rok” o kome se govori u članu 6. stav 1. Konvencije.

C. Kada je reč o članu 6. stav 1. Konvencije

74. Član 6. stav 1. Konvencije u delu koji je ovde relevantan propisuje:

“Svako tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ... ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred ... sudom”.

75. Nesporno je da se u postupku o kome je ovde reč radi o utvrđivanju “građanskih prava” te on stoga spada u okvire člana 6. stav 1. Konvencije.

1) Period koji treba uzeti u razmatranje

76. Podnosioci predstavke smatraju da je period koji treba uzeti u razmatranje započeo onog trenutka kada je Dansko udruženje hemofiličara pokrenulo pitanje isplate naknade štete svojim članovima. Podnosioci predstavke takođe ukazuju na memorandum Udruženja iz aprila 1987. godine i pismo Udruženja koje je 15. oktobra 1987. godine upućeno Zdravstvenom odboru parlamenta Danske.

77. Vlada se nije u svojim podnescima osvrnula na ovu konkretnu tačku.

78. Komisija je podsetila na svoju odluku o prihvatljivosti predstavke u kojoj je navedeno da je sudski postupak pred Visokim sudom Istočne Danske započeo 14. decembra 1987. godine i da još uvek traje pred Vrhovnim sudom. Ti postupci, prema tome, već traju sedam godina i pet meseci.

79. Komisija, međutim, konstatuje da u ovaj predmet, kada je započet postupak po njemu u decembru 1987. godine pred Visokim sudom Istočne Danske, nisu bili uključeni podnosioci ove predstavke. Parnicu pred domaćim sudovima pokrenulo je Dansko udruženje hemofiličara, ali su se stvari u međuvremenu, posle opsežnih pregovora među strankama, promenilo u tom smislu da je Udruženje delovalo kao punomoćnik (mandatar) jednog broja identifikovanih lica, uključujući tu i podnosiocima ove predstavke. U tom smislu Komisija odbacuje argument podnosilaca predstavke da si oni na ovu promenu tužilaca bili primorani bilo odlukama Visokog suda, bilo odlukama tuženih, ili odlukama i jednih i drugih. Komisija nije našla nikakve dokaze koji bi potkrepili taj stav. Prema tome, podnosioci predstavke A do G/G1 uključili su se u ovaj predmet 23. novembra 1989. godine, dok su se podnosioci predstavke K i L uključili u predmet 22. marta 1990. godine.

80. Komisija ne smatra da podnosioci predstavke mogu osnovano da tvrde kako su žrtve navodnog kršenja člana 6. stav 1. Konvencije usled dužine trajanja postupka pre no što su odlučili da se sami uključe u taj predmet. Mada je ishod građanske parnice koju je pokrenulo samo udruženje mogao biti od značaja za pravni položaj pojedinačnih članova Udruženja u budućnosti, Komisija ne smatra da je to dovoljno da bi se na osnovu toga zaključilo kako pojedinačni članovi u takvom slučaju mogu da tvrde da su žrtve navodnog kršenja člana 6. stav 1. Konvencije u smislu tog postupka. Na osnovu ove odredbe podnosilac predstavke ima pravo na pravičnu raspravu o svom predmetu u razumnom roku i to samo onda kada se priključio postupku u kome je od Visokog suda traženo da odluči o njegovim građanskim pravima i obavezama (videti, na primer, broj 11290/84, Dec. 16.7.87, D.R. 53, str. 62).

81. U takvim okolnostima, Komisija zaključuje da je vremenski period, koji sa stanovišta razumnosti ona treba da razmatra, započeo 23. novembra 1989. godine kada je reč o podnosiocima predstavke od A do G/G1, odnosno 22. marta 1990. godine, kada je reč o podnosiocima predstavke K i L.

82. Komisija podseća da je u Danskoj još uvek u toku postupak po građanskoj parnici. Međutim, to se odnosi samo na podnosioc predstavlke A, B i K koji su Vrhovnom sudu uložili žalbu na presudu Visokog suda Istočne Danske. Kada je reč o podnosiocu predstavlke E, spor između njega i vlasti okončan je 4. novembra 1993. godine, kada je odlučio da se povuče iz parnice. Kada je reč o podnosiocima predstavlke C, D, F, G/G1 i L, za njih je postupak po građanskoj parnici okončan 14. februara 1995. godine kada je saopštena presuda Visokog suda:

83. Iz svega ovoga sledi da postoje sledeći periodi koje treba razmotriti u pogledu predstavlke devet podnosilaca:

A: 23. novembar 1989. godine - postupak još uvek u toku, tj., aproksimativno pet godina i šest meseci,

B: 23. novembar 1989. godine - postupak i dalje u toku, tj. aproksimativno pet godina i šest meseci,

C: 23. novembar 1989. do 14. februara 1995. godine, tj. aproksimativno pet godina i tri meseca,

D: 23. novembar 1989. do 14. februara 1995. godine, tj. aproksimativno pet godina i tri meseca,

E: 23. novembar 1989. do 4. novembra 1993. godine, tj. aproksimativno četiri godine;

F: 23. novembar 1989. do 14. februara 1995. godine, tj. aproksimativno pet godina i tri meseca,

G/G1: 23. novembar 1989. do 14. februara 1995. godine, tj. aproksimativno pet godina i tri meseca,

K. 22. mart 1990. - postupak još uvek u toku, tj. aproksimativno pet godina i dva meseca,

L: 22. mart 1990. do 14. februara 1995. godine, tj. aproksimativno četiri godine i 11 meseci.

2) Razumnost dužine postupka

84. Sa opšteg stanovišta, Komisija podseća da se razumnost dužine trajanja postupka mora procenjivati na osnovu sledećih kriterijuma: složenost predmeta, ponašanje stranaka i ponašanje sudske vlasti pred kojom se postupak odvija. Sem toga, moraju biti uzete u obzir i posebne okolnosti nekog slučaja, posebno ono što je interes podnosioca žalbe koji je inače stranka u sporu, a sve to može zahtevati opštu procenu (videti Evropski sud za ljudska prava, presuda u predmetu Verniljo od 20. februara 1991, serija A, broj 198, str. 12, i presudu u predmetu X protiv Francuske od 31. marta 1992, serija A, broj 234-C, str. 90, paragraf 32). Komisija takođe podseća da je u građanskim parnicama ostvarivanje prava na raspravu u razumnom roku nešto što je u neposrednoj vezi sa budnošću i redovnošću u pojavljivanju pred sudom same stranke o kojoj je reč (videti presudu u

predmetu *Preto* i drugi, Evropski sud za ljudska prava, 8. decembar 1983, serija A, broj 71, str. 14 et seq., paragrafi 33 et seq.). Ipak, ovo načelo ne može osloboditi sud obaveze da vodi računa o tome da postupak napreduje u razumnom roku (ECHR, presuda u predmetu *Martins Moreira* od 26. oktobra 1988, serija A, broj 143, str. 17, paragraf 46).

a) Složenost predmeta

85. U svetlosti svih ovih opštih kriterijuma podnosioci predstavke tvrde da njihov predmet jeste u izvesnoj meri složen i da je bilo neophodno pribaviti mišljenje medicinskih veštaka i druge dokaze da bi se omogućilo Visokom sudu da valjano razmotri ceo predmet. Oni, međutim, smatraju da je činjenični položaj hemofiličara trebalo razjasniti znatno ranije jer bi to pojednostavilo postupak u ovom predmetu.

86. Vlada smatra da predmet podrazumeva čitav niz izuzetno teških pravnih pitanja, kao i da je za njegovo razmatranje bilo potrebno dosta vremena i sa stanovišta pribavljanja relevantnih dokumentarnih dokaza.

87. Kada je reč o složenosti predmeta, Komisija podseća da se ovaj predmet odnosi na zahtev za naknadu štete koju su podnosioci pretrpeli zbog toga što su, kako navode, zaraženi prilikom transfuzije krvi, u određenom vremenskom periodu, kao i na pitanje odgovornosti države zbog toga što vlasti, navodno, nisu blagovremeno regulisale način upotrebe krvnih proizvoda. Komisija je konstatovala da je bez svake sumnje trebalo odgovoriti na mnoga teška pitanja u vezi sa korišćenjem krvi od davalaca. Međutim, čini se da su odgovori na sva ta pitanja bili dati do 13. novembra 1987. godine kada je Odbor za nacionalno zdravlje, na temelju raspoloživih naučnih dokaza, zabranio korišćenje nepregledanih krvnih proizvoda. Sem toga, pitanje u vezi sa nepregledanim krvnim proizvodima pošto je uvedeno obavezno analiziranje krvi bilo je predmet sudske istrage čiji su rezultati bili poznati u maju 1988. godine. S obzirom na sve to Komisija zaključuje da pravna pitanja o kojima se ovde radilo nisu bila posebno teška. Sem toga, mada je utvrđeno da je za pribavljanje dokaza zaista bilo potrebno dosta vremena, Komisija ne smatra da je sam postupak do sada bio posebno složen. Stoga Komisija zaključuje da se složenošću predmeta ne može opravdati vremenski rok koji je predmet ove predstavke.

b) Ponašanje podnosilaca predstavke

88. Podnosioci predstavke priznaju da je u izvesnom broju slučajeva odlaganje postupka (zastoj) bilo izazvano njihovim ponašanjem, ali smatraju da su ti zastoji bili beznačajni u poređenju sa ukupnom dužinom trajanja postupka. Pritom posebno naglašavaju da svako ima zakonsko pravo na pravičnu raspravu u smislu člana 6. Konvencije što podrazumeva da svako treba da bude tretiran s poštovanjem i u razumnom roku u okviru sudskog sistema, bez obzira na zahteve za odlaganje postupka ili na protivljenje odlaganja. Oni stoga smatraju da bi zahtevi u vezi sa hitnošću predmeta bili nepotrebni i da činjenica da se oni nisu protivili zahtevima tuženih za odlaganje postupka treba da se sagleda u svetlosti "esprit collégial" između advokata-pravnih zastupnika u građanskim parnicama.

89. Vlada smatra da je vremenski period - toliko dug da to zaslužuje žaljenje - koji je bio potreban da se pripremi predmet u suštini posledica ponašanja podnosilaca predstavke.

Vlada posebno ukazuje na to da su značajna odlaganja bila prouzrokovana činjenicom da podnosioci predstavke nisu uspevali da predoče relevantne dokumentarne dokaze, niti su do juna 1993. godine podneli zahteve za naknadu štete. Sem toga, Vlada naglašava da podnosioci predstavke ni u jednom trenutku tokom pripremne faze postupka nisu zahtevali od Visokog suda da ubrza postupak, niti su naglašavali njegovu hitnost.

90. Kada je reč o ponašanju podnosilaca predstavke, Komisija konstatuje da se pojedinačni tužioci, podnosioci predstavke u ovom slučaju, nisu, kako se čini, sami posebno angažovali u postupku u kome je reč. Međutim, iz običajnog prava Komisije i Suda za ljudska prava sledi da oni ipak treba da budu smatrani odgovornima za odlaganja koja su prouzrokovali njihovi predstavnici (punomoćnici) (videti, na primer, ECHR, presuda u predmetu Kapuano od 25. juna 1987, serija A, broj 119, str. 12, paragraf 28).

91. Kao što je gore već navedeno, Komisija i Sud dosledno ističu da u građanskim parnicama u kojima se, kao u ovom predmetu, postupak odvija na inicijativu stranaka, razumnost dužine tog postupka mora procenjivati sa stanovišta revnosti i discipline zainteresovane stranke (videti gore pomenutu presudu u predmetu Preto i drugi, paragraf 33 et seq.). Ono što je potrebno jeste “dužna pažnja” što posebno u ovakvim okolnostima treba sagledavati u svetlosti onoga što je predstavljalo ili predstavlja neposredni interes pojedinaca o kojima je reč. U tom smislu, Komisija zaključuje da su pravni zastupnici podnosilaca predstavke očigledno ispoljili vrlo malo brige za položaj podnosilaca predstavke. Komisija posebno ukazuje da je od 22. marta 1990. godine, kada su se podnosioci K i L priključili predmetu, bilo potrebno da prođe vreme do 6. avgusta 1992, tj. više od dve godine, pre no što su stranke bile u poziciji da postignu sporazum o imenovanju medicinskih veštaka. Sva odlaganja koja su u tom periodu tražena bila su posledica dogovora između punomoćnika stranaka.

92. Sem toga, zahtevi podnosilaca predstavke za naknadu štete nisu bili podneti do 17. juna 1993. godine, tj. do tog trenutka je proteklo više od tri godine. Imajući na umu situaciju pojedinačnih podnosilaca predstavke, Komisija nije zaključila da su postojale bilo kakve relevantne okolnosti koje bi mogle da opravdaju to odlaganje. Isto tako, nisu predočene nikakve relevantne činjenice koje bi mogle objasniti zbog čega podnosioci predstavke nisu predočili svoje zahteve, niti su na neki drugi način mnogo ranije razjasnili svoju poziciju u ovom pitanju.

93. Komisija stoga zaključuje da podnosioci predstavke snose u izvesnoj meri odgovornost za prolongiranje postupka, utoliko što njihovi punomoćnici nisu pokazali “dužnu pažnju”.

c) Ponašanje administrativnih i sudskih vlasti.

94. Podnosioci predstavke smatraju da razlozi prekomerne dužine postupka leže kako u ponašanju administrativnih vlasti, tako i u ponašanju sudskih vlasti. Kada je reč o administrativnim vlastima podnosioci predstavke posebno ističu da se te vlasti mogu kritikovati zbog toga što su dopustile stagnaciju procesa, uzdržavajući se od preuzimanja bilo kakvih suštinskih proceduralnih mera tokom dugih vremenskih perioda i zbog toga što nisu aktivno ubrzale već okasneli postupak time što bi neutralisale taktiku

odugovlačenja. Time što nisu pomogle podnosiocima predstavke u njihovom zadatku pribavljanja dokumentarnih dokaza vlasti su prenebregle svoju obavezu da deluju s dužnom pažnjom i revnosno. Kada je reč o sudskim vlastima, podnosioci predstavke podsećaju na to da su visoke države-ugovornice dužne da organizuju svoje pravosudne sisteme na način koji će njihovim sudovima omogućiti da ispune zahteve koji proističu iz člana 6. i svakome obezbede da u razumnom roku bude doneta konačna odluka. Međutim, Visoki sud Istočne Danske nije postupao posebno revnosno iako je to bilo neophodno u ovom jedinstvenom slučaju, niti je iskoristio ovlašćenje koje ima na osnovu Zakona o sprovođenju pravde da ubrza postupak ne bi li obezbedio brzo rešavanje spornih pitanja.

95. Vlada smatra da bez obzira na dužinu postupka u ponašanju Visokog suda ili danskih vlasti koje su bile stranka u ovom slučaju nije bilo nikakvih nedostataka. Vlada ističe da, za razliku od drugih pravnih sistema, danski sistem u građansko-pravnim postupcima nije inkvizitornog tipa. Postupci se odvijaju u skladu sa Zakonom o sprovođenju pravde, a tok postupka gotovo isključivo zavisi od ponašanja (revnosti i discipline) stranaka. Priprema predmeta odvijala se bez perioda neaktivnosti i Vlada naglašava da postupak nijednom nije prekinut, odnosno odložen bez saglasnosti obeju stranaka. Sem toga, Vlada smatra da bi, s obzirom na složenost i težinu pitanja, bilo loše da je priprema predmeta bila silom skraćivana. Vlada takođe naglašava da si danske vlasti koje su učestvovalе kao stranka u sporu neprestano zahtevale od podnosilaca predstavke da iznesu zahteve u pogledu odštete i da podnesu relevantne dokumentarne dokaze. Stoga Vlada smatra da je dužina postupka, sa stanovišta opšte procene, bila razumna i da se sva odlaganja mogu pre svega pripisati složenosti predmeta kao i ponašanju podnosilaca predstavke.

96. Kada je reč o ponašanju nacionalnih vlasti Komisija podseća da je u građanskoj parnici tužbeni zahtev podnet protiv Ministarstva zdravlja, Odbora za nacionalno zdravlje, Nacionalnog instituta za serume i jedne privatne kompanije. Dok se od svih službenih zahteva podnetih protiv Nacionalnog instituta za serume i nekih zahteva podnetih protiv privatne kompanije docnije odustalo (videti gore navedeni paragraf 59), činjenica je da se odlaganja koja su prouzrokovali Ministarstvo zdravlja i Odbor za nacionalno zdravlje moraju pripisati državi (videti *mutatis mutandis* ECHR, presuda u predmetu Gvinčo od 10. jula 1984, serija A, broj 81, str. 16, paragraf 38).

97. Komisija smatra da su administrativne vlasti dužne, kad god su tužene u sudskom postupku, da preduzmu sve neophodne mere ne samo da bi poštovale utvrđene vremenske rokove, već i da bi obezbedile da se spor brzo okonča. U ovom slučaju toga nije bilo. Komisija još jednom podseća na žalosno dugi period vremena koji je utrošen na pripremu mišljenja medicinskih veštaka. Stoga Komisija zaključuje da su nacionalne administrativne vlasti koje su u ovom slučaju imale ulogu tuženih, takođe doprinele prolongiranju predmeta.

98. Kada je reč o ponašanju pravosudnih vlasti Komisija podseća da danski pravni sistem u građansko-pravnim predmetima nije inkvizitornog tipa, već da su stranke te koje rasvetljavaju predmet i postupak se zapravo odvija po obrascu pregovora među strankama. Međutim, prema Zakonu o sprovođenju pravde, ipak je Sud taj koji

obezbeđuje trajni napredak u odvijanju parničnog postupka i stara se da predmet ne bude zanemaren.

99. U ovom predmetu Komisija zaključuje da je ono što je bilo predmet neposrednog interesa u osporenom postupku bilo od velikog značaja za one podnosiocima predstavke koji su bolovali ili boluju od te neizlečive bolesti, posebno u svetlosti njihovog skraćenog očekivanog životnog veka, gde je skraćenje prouzrokovano upravo tom bolešću. Prema tome, bilo je potrebno da Sud pokaže posebnu revnost i ozbiljnost u ovom predmetu i to je njemu samom moralo da bude očigledno.

100. Ipak, čak i posle smrti sina G/G1 i F, u avgustu i septembru 1992. godine, i posle podnošenja predstavke Komisiji, kada je potreba za brzim postupkom morala biti potpuno očigledna, Sud nije iskoristio svoja ovlašćenja da naloži ubrzanje postupka, već se ograničio na to da istakne kako su sva odlaganja bila izazvana time što je Sud izašao u susret zajedničkim zahtevima stranaka. Po mišljenju Komisije, to nije bilo dovoljno za ispunjenje zahteva u pogledu izuzetne revnosti i budnosti.

101. Sem toga, Komisija zaključuje da, bez obzira na stavove punomoćnika o datumima utvrđenim za raspravu u ovom predmetu, Sud nije ispoljio onu izuzetnu budnost i revnost koja je bila neophodna vis-à-vis onih podnosilaca predstavke koji boluju od neizlečive bolesti kada je u martu 1994. godine zakazao početak glavne rasprave za novembar 1994, što znači da je dopustio da slučaj miruje još narednih osam meseci.

3) Opšta procena predmeta

102. Komisija zaključuje da nijedna od stranaka u ovom predmetu nije delovala uz neophodnu budnost i revnost, tako da su sve one doprinele odlaganjima i zastojećima do kojih je došlo. Prilikom donošenja zaključka u ovakvim okolnostima Komisija mora posebno naglasiti okolnosti slučaja i neposredan interes pojedinačnih podnosilaca predstavke.

a) Podnosioci predstavke A do G/G1

103. Komisija podseća da su podnosioci predstavke A do F i sin G/G1 svi bolovali, ili boluju, od infekcije virusom HIV i da su svi bili živi u trenutku kada su se uključili u parnični postupak. C, F i sin G/G1 preminuli su tokom postupka što savršeno jasno svedoči koliko je, u svetlu njihovog položaja, hitnost u ovom predmetu bila neophodna.

104. Komisija smatra da je u takvim okolnostima Visoki sud trebalo da interveniše u skladu sa ovlašćenjima koja ima na osnovu Zakona o sprovođenju pravde, ne bi li obezbedio nužni napredak u toku postupka. Pre no što su se podnosioci predstavke priključili ovom predmetu, Sud je već imao iskustva sa činjenicom da su prošle otprilike dve godine tokom kojih su se stranke sporile oko formalnih pitanja, što je jasno ukazivalo na to da one nisu bile svesne potrebe za brzim zaključenjem parnica. Ipak, Visoki sud nije učinio ništa da bi izbegao sporenje među strankama tokom naredne dve godine - od septembra 1990. do avgusta 1992. godine - o tome ko će biti imenovan kao medicinski veštak u ovom predmetu; takođe, Sud ni u jednom drugom trenutku nije delovao adekvatno kada je postalo jasno da stranke nisu kadre da same to učine. Po mišljenju

Komisije kada je reč o podnosiocima A do F i sinu G/G1 koji su bolovali ili boluju od infekcije virusom HIV, razumni rok je već prekoračen u trenutku kada je podnosilac E odlučio da se povuče iz predmeta (4. novembra 1993. godine, otprilike četiri godine pošto je postupak započet. S obzirom na specifičnu situaciju ovih tužilaca, Komisija smatra da je Visoki sud trebalo da aktivno obezbedi brzo okončanje postupka, bez obzira na ponašanje stranaka u sporu. Visoki sud je, međutim, propustio to da učini. Usled toga spor između podnosioca predstavke A do G/G1 i tuženih u ovom predmetu nije rešen u razumnom roku u smislu značenja iz člana 6. stav 1. Konvencije.

ZAKLJUČAK

105. Komisija jednoglasno zaključuje da je prekršen član 6. stav 1. Konvencije u odnosu na podnosioca predstavke A do G/G1.

b) Podnosioci K i L

106. Primenjujući iste kriterijume na podnosioca predstavke K i L Komisija podseća da oni nisu inficirani virusom HIV te stoga njihova situacija nije uporediva sa položajem drugih podnosioca predstavke. Suprug K i sin L preminuli su od side 10. avgusta 1987, odnosno 27. avgusta 1986. godine, tj., pre no što je u Danskoj započet postupak i nekoliko godina pre no što su se sami K i L uključili u postupak. Koliko god da je to za žaljenje, iz svih činjenica sledi da je interes K i L u trenutku kada su se priključile predmetu bio drugačijeg karaktera, u tom smislu da za njih element brzine nije mogao imati isti onaj značaj kakav je imao za druge podnosioca predstavke.

107. Kao što je već navedeno (paragraf 41), i K i L su se priključile predmetu 22. maja 1990. godine i, kada je reč o L, taj period je trajao otprilike četiri godine i 11 meseci. Kada je reč o K postupak je i dalje u toku i on do sada traje već oko pet godina i dva meseca. Komisija podseća na prethodno navedene paragrafe (90-92) u kojima je naznačeno da su tokom tih perioda sami podnosioci predstavke izazivali odlaganja koja su nepotrebno prolongirala ceo postupak. Sem toga, K i L su se složile, preko svojih punomoćnika, sa svim odlaganjima do kojih je dolazilo u rečenom periodu, pa se stoga one ne mogu uspešno pozivati na ponašanje nacionalnih vlasti, u ovom slučaju tuženih, kao na razlog nerazumne dužine trajanja postupka.

108. Kada je reč o ponašanju sudskih vlasti ovde nije bila nužna onako izuzetna budnost i revnost koja je bila nužna u slučajevima podnosioca predstavke A do G/G1. K i L nisu inficirane virusom HIV pa, prema tome, ne postoji opasnost da bi odlaganje moglo dovesti do toga da pitanje koje Sud treba da reši u postupku na kraju bude lišeno svake svrhe. Stoga, kada je reč o K i L, Komisija ne smatra da je Visoki sud propustio da ispolji neophodnu budnost.

109. S tih razloga, imajući na umu okolnosti situacije u kojima se nalaze K i L i pre svega njihovo ponašanje tokom postupka o kome je reč, Komisija ne smatra da je prekršen zahtev za razumni rok koji nalaže član 6. stav 1. Konvencije.

ZAKLJUČAK

110. Komisija jednoglasno zaključuje da kada je reč o podnosiocima predstavke K i L nije prekršen član 6. stav 1. Konvencije.

D. Rekapitulacija

111. Komisija jednoglasno zaključuje da je prekršen član 6. stav 1. Konvencije kada je reč o podnosiocima predstavke A do G/G1 (paragraf 105).

112. Komisija jednoglasno zaključuje da nije prekršen član 6. stav 1. Konvencije kada je reč o podnosiocima predstavke K i L (paragraf 110).

Sekretar Drugog veća

(M.-T. Šefer)

Predsednik Drugog veća

(H. Danelius)